

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาอุตสาหกรรมดนตรี

ด้วยเหตุที่ปัจจุบันวิทยาการทางด้านเทคโนโลยีและการสื่อสารได้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องจึงมีการประยุกต์ใช้และพัฒนาการเผยแพร่ผลงานดนตรีและงานประเภทอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับงานดนตรีได้อย่างมีประสิทธิภาพในรูปของอุตสาหกรรมดนตรี (Music Industry) เพื่อสามารถนำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและก่อให้เกิดกำไรในการประกอบของธุรกิจได้อย่างแพร่หลายและรวดเร็วไม่แพ้การประกอบธุรกิจประเภทอื่น นับว่าธุรกิจดนตรีมีบทบาทสำคัญมากกว่าในอดีตซึ่งเดิมมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อสร้างความบันเทิงเป็นหลักหรือเพียงแต่ชื่นชมและทราบซึ่งในสุนทรีย์รสของดนตรีเท่านั้น นอกจากนี้งานดนตรียังเป็นผลผลิตที่สะท้อนถึงสังคมและวัฒนธรรมแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมทั้งเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดของผู้สร้างสรรค์ โดยการถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึก ความนึกคิดโดยผ่านดนตรี ในการใช้สติปัญญาความคิดดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการแสดงความสามารถเฉพาะตัวที่เรียกว่าบุคลิกภาพของบุคคลผู้นั้นโดยแท้จริง ผู้สร้างสรรค์ในงานดนตรีกรรมได้แก่ผู้ประพันธ์ในบทเพลงซึ่งประกอบด้วยผู้ประพันธ์คำร้อง ทำนอง ผู้เรียบเรียงเสียงประสาน เป็นต้น ซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์ที่กฎหมายได้มีการยอมรับและคุ้มครองรวมทั้งมีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจจึงสร้างความสนใจในการเข้ามาประกอบธุรกิจด้านดนตรีและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับดนตรี จึงเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากมาย อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่เฉพาะมีการใช้ประโยชน์ในการรับฟังรับชมผลงานดนตรีภายในสังคมกลุ่มเดียวกันเท่านั้น แต่ยังขยายตัวรวมไปถึงสังคมนอกกลุ่มในระดับระหว่างประเทศ ทำให้อุตสาหกรรมดนตรีจึงเป็นที่รวมของบุคคลที่เกี่ยวข้องดังกล่าวที่มีการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิและก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์และความสัมพันธ์ระหว่างกันเป็นจำนวนมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ดิกลุ่มบุคคลเหล่านี้ยังมีความสับสนและขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิที่มีอยู่ในแต่ละประเภทของงานที่สร้างสรรค์อย่างเพียงพอ อีกทั้งผลจากการสร้างสรรค์ดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลในทางสังคมและเศรษฐกิจนี้เองจึงสมควรให้ความสำคัญและกำลังใจแก่ผู้สร้างสรรค์ในการพัฒนาความคิดค้นสร้างสรรค์งานใหม่ๆ และเผยแพร่งานแก่สังคมได้มีโอกาสใช้ประโยชน์ต่อไปโดยตอบแทนแก่ผู้สร้างสรรค์ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองงานหรือให้ค่าตอบแทนจากการใช้งานของผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์ในงานดังกล่าวภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ในส่วนของอุตสาหกรรมดนตรี

“งานดนตรีกรรม” ในวิทยานิพนธ์นี้ หมายถึง งานเกี่ยวกับเพลงที่แต่งขึ้นเพื่อบรรเลงหรือขับร้อง ไม่ว่าจะทำนองและคำร้องหรือมีทำนองอย่างเดียว และให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงประสานแล้ว สิ่งที่จะต้องพิจารณาต่อไปก็คือ โดยหลักแล้วงานดนตรีกรรมจะเกี่ยวข้องกับการประพันธ์เพลงเท่านั้น แต่ “อุตสาหกรรมดนตรี” ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะได้วิจัยธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับงานดนตรีกรรมและปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์ที่รวบรวมได้จากภาคปฏิบัติเพื่อจะทำให้ทราบถึงภาพรวมของปัญหากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดังกล่าว เพราะอุตสาหกรรมดนตรีไม่ได้เกี่ยวข้องเฉพาะงานประพันธ์เพลงเท่านั้น ดังกล่าวแล้วว่ามีงานประเภทอื่นๆ เข้ามามีส่วนร่วมด้วย ฉะนั้นจึงมีกลุ่มบุคคลมากมายซึ่งมีระบบขั้นตอนการสร้างสรรคงานที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายด้วยกัน การสร้างงานประเภทอื่นๆ ที่เข้าข่ายได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายย่อมก่อให้เกิดสิทธิแก่บรรดากลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรีเหล่านี้ในฐานะเป็นผู้ดำเนินการให้เกิดงานสร้างสรรค์อื่นๆ ที่ต่อเนื่องจากงานดนตรีกรรม เช่น ผู้อำนวยการผลิต (Producer) บริษัทแผ่นเสียง (Record Company) รวมทั้งผู้สร้างงานโสตทัศนวัสดุ (Audiovisual work) และสิ่งบันทึกเสียง (Sound Recording) ผู้จัดจำหน่ายงานดนตรี (Distribution) ผู้โฆษณาเผยแพร่งานดนตรีกรรม (Musical Publisher) ผู้นำเข้าและส่งออกซึ่งผลงานดนตรี (Import - Export) สถานีวิทยุและโทรทัศน์ หรือองค์กรเผยแพร่เสียงแพร่ภาพอื่นๆ (Broadcasting Organization) นักแสดงหรือนักร้อง (Performer) นักเต้นรำ (Dancer) เป็นต้น หากต่างฝ่ายต่างมีส่วนร่วมในการผลิตผลงานเหล่านั้นโดยไม่แยกเป็นอิสระเรียกว่า “ผู้สร้างสรรค์ร่วม” หรือแยกกันสร้างสรรค์งานแต่ละคนเป็นผู้ทำและก่อให้เกิดงานอันมีลิขสิทธิ์หลายอย่างมากมายในอุตสาหกรรมดนตรีนี้ ดังนั้นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ผู้สร้างสรรค์งานเหล่านั้นย่อมได้รับความคุ้มครองที่จะมีสิทธิในการทำซ้ำหรือดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชน ให้เช่าต้นฉบับหรือสำเนางานโสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์และสิ่งบันทึกเสียง ให้ประโยชน์ในงานดังกล่าวแก่ผู้อื่น ตลอดจนอนุญาตให้ผู้อื่นใช้สิทธิในงานดังกล่าวข้างต้นโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างไรก็ได้ แต่เงื่อนไขดังกล่าวกำหนดในลักษณะที่เป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมไม่ได้ (Restrictive and unfair competition) ดังนั้นหากผู้อื่นกระทำการดังที่เจ้าของงานมีสิทธิโดยไม่ได้รับอนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ หรือไม่ได้รับโอนมาจากเจ้าของลิขสิทธิ์ ย่อมถือว่าละเมิดลิขสิทธิ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับประเภทของงานลิขสิทธิ์อุตสาหกรรมดนตรี

นอกจากนี้ สิ่งที่ตามมาก็คือ ปัญหากฎหมายลิขสิทธิ์ในอุตสาหกรรมดนตรีที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติมากมายซึ่งผู้เขียนได้วิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ แม้ว่าปัจจุบันได้มีการใช้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แล้ว แต่จากสภาพการบังคับใช้ของบทบัญญัติต่างๆ ยังไม่อาจรองรับปัญหาใน

กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมดนตรีที่มีความสัมพันธ์หรือนิติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมดนตรีกับงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทอื่นๆ ซึ่งมีความซับซ้อนเป็นอันมากโดยต่างต้องการความคุ้มครองสิทธิภายใต้กฎหมายได้อย่างเต็มที่โดยเฉพาะผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์หรือนักแสดง เช่น งานดนตรีกรรม สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ โสตทัศนวัสดุ สิทธินักแสดง เป็นต้น อุตสาหกรรมดนตรีจึงเป็นแหล่งรวมผลประโยชน์จำนวนมากของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับงานดนตรีที่มีจำนวนมาก ประกอบกับนิติสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมีความหลากหลายด้วยกันและไม่สามารถหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นปัญหานานับประการที่ตามมา คือ ความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างกันที่มีอยู่เนื่อง ๆ เนื่องจากกลุ่มบุคคลเหล่านั้นโดยเฉพาะผู้สร้างสรรค์งาน เช่น เถาที่ผ่านมาในอดีตและปัจจุบันนักแต่งเพลงยังขาดความรู้ความเข้าใจในสิทธิของตนอย่างเพียงพอ จึงทำให้บุคคลอีกกลุ่มหนึ่ง โดยเฉพาะบริษัทบันทึกเสียงผู้ลงทุนซึ่งมีลักษณะคล้ายผู้โฆษณา (publishers) ดังเช่นในต่างประเทศโดยหาประโยชน์จากความไม่รู้ในสิทธิของผู้สร้างสรรค์ เช่น การบังคับให้โอนลิขสิทธิ์ในงานสร้างสรรค์ทั้งหลายให้แก่ตนแต่ผู้เดียวโดยได้รับค่าตอบแทนเพียงเล็กน้อยซึ่งนักแต่งเพลงเรียกกันว่า “สัญญาทาส” เป็นต้น ตลอดจนการกำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมซึ่งมีลักษณะการได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายซึ่งมีอำนาจต่อรองน้อยกว่า เช่น ข้อสัญญาห้ามการแข่งขันหรือจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพซึ่งมีปัญหาว่าจะขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ หรือการกำหนดข้อสัญญาที่มีลักษณะเป็นการจำกัดการแข่งขันโดยไม่เป็นธรรมในสัญญาอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ เป็นต้น

สิ่งที่น่าพิจารณาคือ โดยทั่วไปแล้วในอดีตมีกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้สร้างสรรค์หรือเจ้าของลิขสิทธิ์เหล่านี้ไม่สนใจในสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจนสร้างความเคียดแค้นแก่บุคคลผู้ใช้งานลิขสิทธิ์โดยไม่ได้รับอนุญาตและเสียค่าตอบแทนแก่เจ้าของลิขสิทธิ์จึงเกิดการละเมิดลิขสิทธิ์ได้โดยง่ายและสะดวกรวดเร็ว ในเวลาต่อมาต้องการเรียกร้องสิทธิของตนจึงรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรบริหารจัดการเก็บค่าตอบแทนขึ้นจึงเกิดปัญหาระหว่างการบริหารงานในการจัดเก็บค่าตอบแทนกับผู้ใช้งานดนตรีเนื่องจากเดิมที่ไม่เคยเสียค่าตอบแทนกลับมาต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ อย่างไรก็ดี ปัญหาที่สำคัญอีกประการคือ การขาดความร่วมมือและไม่เห็นประโยชน์ในหน้าที่ดูแลผลประโยชน์แทนเจ้าของลิขสิทธิ์โดยผ่านองค์การจัดเก็บค่าตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้หากเปรียบเทียบกับการอนุญาตให้ใช้ผลงานดนตรีได้โดยปริยายและไม่เสียค่าตอบแทนของบรรดาบริษัทค่ายเพลงที่มีชื่อเสียงและมีความสามารถในการลงทุนและส่งเสริมงานเพลงของตนให้แพร่หลายโดยวิธีการจ่ายค่าเปิดเพลงในสังกัดของตนที่เรียกว่า “คิวเพลง” หรือการจ่ายค่าเหมารายการตามสถานีวิทยุและโทรทัศน์ และสื่อใด ๆ ที่ใช้ในการเผยแพร่ผลงานดนตรีซึ่งหากในต่างประเทศจะถือว่า

เป็นการจำกัดการแข่งขันทางด้านการค้าเสรี ดังนั้นจึงเกิดปัญหาความขัดแย้งระหว่างกันรวมทั้งเกิดความสับสนของผู้ใช้งานคนตรี แม้จะมีการจัดตั้งองค์การบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนการใช้ผลงานคนตรีกรรมแล้วก็ตามปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตคือ ความซ้ำซ้อนในการบริหารการจัดเก็บค่าตอบแทนและการผูกขาดเพราะปราศจากการแข่งขันทางด้านธุรกิจคนตรีอย่างเสรีอันเป็นที่มาของการรวมตัวกันกำหนดค่าตอบแทนจากการอนุญาตให้ใช้ลิขสิทธิ์ สำหรับปัญหาที่จะอ้างถึงต่อไปแต่มิใช่ปัญหาสุดท้ายในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ซึ่งยังมีอยู่ตลอดเวลาแม้ว่าได้มีการแก้ไขบทกำหนดโทษและมาตรการคุ้มครองเจ้าของลิขสิทธิ์แล้วก็ตาม คือ ปัญหาละเมิดลิขสิทธิ์และสิทธินักแสดงทั้งของประเทศไทยและระหว่างประเทศ กล่าวคือ トラบไคที่มีวิวัฒนาการทางการสื่อสารและเทคโนโลยีในการพัฒนาการสร้างสรรค์รูปแบบอุตสาหกรรมคนตรีใหม่ ๆ อยู่เสมอ トラบไค นั้น การละเมิดลิขสิทธิ์ยังคงมีอยู่ต่อไปโดยอาศัยการพัฒนาทางการสื่อสารและเทคโนโลยีในการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ต่อสาธารณชนดังกล่าวมาใช้อำนวยความสะดวกได้อย่างรวดเร็วกว่าในอดีตเพื่อแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายมากขึ้น เป็นต้น

วัตถุประสงค์ของการทำวิทยานิพนธ์

1. ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับลิขสิทธิ์ในอุตสาหกรรมคนตรี
2. พิจารณาว่าพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ฉบับปัจจุบันสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เพียงใด
3. เสนอแนะวิธีการป้องกันและแก้ปัญหาลิขสิทธิ์ในอุตสาหกรรมคนตรี

ขอบเขตของการทำวิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์นี้ดำเนินการวิจัยโดยใช้เอกสาร (Documentary Research) เป็นหลักจากการค้นคว้าหาแหล่งข้อมูลจากหนังสือ บทความ และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นของไทยและต่างประเทศในการนำแนวความคิดและวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบ นอกจากนี้ยังดำเนินการวิจัยภาคสนามโดยวิธีการสัมภาษณ์ เพื่อหาข้อมูลจากทางปฏิบัติเป็นแนวทางต่อไปในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

วิธีการดำเนินการทำวิทยานิพนธ์

การดำเนินการทำวิทยานิพนธ์นี้จะใช้วิธีค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแบบ Documentary Research รวมทั้งการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องกับวงการอุตสาหกรรมคนตรีหลายฝ่ายด้วยกัน เพื่อทราบข้อมูลในปัญหาที่เกิดขึ้นเบื้องต้นถึงระบบและขั้นตอนการปฏิบัติงาน โดยเริ่มจากการศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาในวงจรถูตราสารกรมคนตรี ต่อจากนั้นจะทำการวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อวิเคราะห์ข้อกฎหมายตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ต่อไป

สมมติฐานการวิจัย

อุตสาหกรรมคนตรีมีความซับซ้อนและมีบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมากจึงมีการเคลื่อนไหวแห่งสิทธิอยู่เสมอ และมีความขัดแย้งในระหว่างผลประโยชน์ก่อให้เกิดปัญหาบางประการ แต่กฎหมายลิขสิทธิ์ปัจจุบันยังไม่สามารถบัญญัติให้ครอบคลุมปัญหาต่างๆเหล่านั้นได้ครบถ้วน

ประโยชน์คาดว่าจะได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์

1. ได้ทราบความหมายที่แท้จริงและความเหมาะสมในการคุ้มครองสิทธิของเจ้าของลิขสิทธิ์ และสิทธิข้างเคียง โดยเฉพาะลิขสิทธิ์ในงานดนตรีกรรม และวิวัฒนาการของกฎหมายเพื่อคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง
2. ได้ทราบถึงลักษณะประเภทของงานดนตรีกรรมและงานประเภทอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานดนตรีกรรมว่ามีความสัมพันธ์และสำคัญอย่างไร
3. ได้ทราบถึงขั้นตอนการปฏิบัติงานของวงจรถูตราสารกรมคนตรี ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญาในอุตสาหกรรมคนตรีให้ชัดเจนขึ้น เพื่อทราบปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติและนำแนวทางในการปรับใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีอยู่มาแก้ปัญหาดังกล่าวข้างต้น
4. ได้ทราบถึงแนวความคิดทางกฎหมายและหลักทฤษฎีทางนิติศาสตร์ ตลอดจนหลักการตีความของกฎหมาย โดยอาศัยคำพิพากษาของศาลเป็นแนวทางในการพิจารณา เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับงานดนตรีกรรม นอกจากนี้ให้วิเคราะห์โดยใช้กฎหมายที่มีอยู่ให้เกิดประสิทธิภาพก่อนที่จะหาแนวทางอื่นๆ มาแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นซึ่งกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ชัดเจน